

Julkaisuvapaa 11.9.2018 klo 10.00

Esimerkkiperheet 2018–2019

Palkansaajatalouksien reaalitulot ovat kääntyneet kasvuun

ESIMERKKIPERHEET

Miia Korhonen

ENNUSTERYHMÄ

Hannu Karhunen

Ilkka Kiema

Sakari Lähdemäki

Terhi Maczulskij

Aila Mustonen

Elina Pylkkänen

Heikki Taimio

LISÄTIETOJA

Tutkija

Miia Korhonen

miia.korhonen@labour.fi

Ennustepäällikkö

Ilkka Kiema

(09) 2535 7304

ilkka.kiema@labour.fi

www.labour.fi

PALKANSAAJIEN TUTKIMUSLAITOS

Talouseläytöksen ja poliittikamuutosten vaikutus esimerkkiperheiden ostovoimaan

Palkansaajatalouksien reaalitulot ovat kääntyneet kasvuun

- » Työssäkävien esimerkkiperheiden ostovoiman kasvu kiihtyy tänä ja ensi vuonna
- » Etuustuloja saavan yksinhuoltajaperheen ostovoiman kasvu kuitenkin hidastuu
- » Muiden etuustuloja ja/tai tulonsiirtoja saavien perheiden ostovoiman kehitys heikkenee
- » Omistusasujien ostovoimaa on suojannut omistusasumisen kustannusten nousu merkittävästi vuokria hitaammin

LISÄTIETOJA

Tutkija
Miia Korhonen
miia.korhonen@labour.fi

www.labour.fi

Palkansaajien tutkimuslaitoksen (PT) esimerkkiperhelaskelmissa tarkastellaan, kuinka ansiotulojen, tulonsiirtojen sekä verojen ja veronluonteisten maksujen kehitys vaikuttaa erilaisten esimerkkiperheiden ostovoimaan. Laskelmissa on huomioitu kaavailut ja toteutuneet muutokset verotukseen, sosiaalivakuutusmaksuihin sekä sosiaaliturvaan. Lisäksi esimerkkiperhelaskelmissa huomioidaan asuntolainan hoitokulujen, vuokrien ja ay-jäsenmaksujen vaikutukset saatuihin tulonsiirtoihin sekä verovähennyksiin.

Kullekin esimerkkiperheelle on laskettu myös kotitalouskohtaiset kulutuskorit, mikä mahdollistaa esimerkkiperheiden kohtaamien erisuuruisten inflaatiovauhtien vaikutuksen huomioimisen laskettaessa perheiden ostovoiman kehitystä. Tässä ennusteessa olevat esimerkkiperhelaskelmat kattavat vuodet 2012–2019. Kaikki laskelmien kannalta oleelliset luvut on esitetty tämän tekstin liitetaulukoissa.

Esimerkkiperheiden valinnassa on pyritty kuvaamaan monipuolisesti suomalaisia kotitalouksia. Kotitalouksista neljä edustaa erilaisia palkansaajaperheitä, ja loput kolme kotitaloutta edustavat erilaisia etuudensaaajia. Palkansaajakotitaloudet eroavat toisistaan tulo- ja koulutustason, perherakenteen ja asumismuodon osalta. Laskelmissa palkansaajat edustavat sukupuolensa sekä ammatti- ja koulutusnimikkeidensä mukaisia mediaanituloisia.

ETUUDENSAAJIEN TALOUKSISSA YKSITTÄISEN PERHEEN TULOKEHITYS POIKKEAA KESKIMÄÄRÄISESTÄ TULOKEHITYKSESTÄ

Etuudensaaajien kotitaloudet koostuvat eläkeläispariskunnan kotitaloudesta, ansiosidonnaista päivärahaa saavan työttömän kotitaloudesta sekä

työmarkkinatukea saavan työttömän kotitaloudesta. Ansiosidonnaista päivärahaa saavan työttömän päivärahan perusteena oleva vakuutuslalkka perustuu vuosina 2013–2017 tilastoituun ammattikohtaiseen mediaanituloon sekä vuosina 2018–2019 palkansaajakotitalouksien tavoin PT:n ennustamaan ansiotasoindeksiin muutokseen.

Tehtäessä laskelmia ansiosidonnaista päivärahaa saavalle työttömälle on huomioitava, että ansiosidonnaista päivärahaa voidaan maksaa korkeintaan 400 työttömyyspäivältä, mikä vastaa noin puolentoista vuoden mittaista työttömyysjaksoa. Ansiopäivärahan enimmäismäärän täytyttyä työttömälle voidaan maksaa työmarkkinatukea, jolle ei ole määritelty enimmäiskesto. Lisäksi on huomioitava, että ansiosidonnaisen päivärahan perusteena oleva vakuutuslalkka eli viimeinen lalkka pysyy yksittäisen työttömän kohdalla vakiona vuosien välillä silloin, kun työttömyysjakso ulottuu eri vuosille. Vuosittain vaihtuvaan mediaanituloon perustuvan vakuutuslalkan kehitys ja siitä lasketut tunnusluvut kuvaavat tällöin tarkasteluvoitena keskimääräistä ansiosidonnaiselle päivärahalle jäänyttä työtöntä. Esimerkkiperhekuvausta vastaavan keskimääräisen ansiosidonnaisen työttömän tarkasteluun on tehty laskelmia vuosille 2013–2019. Ne eivät sovellu yksittäisen kotitalouden tulovirran pitkän aikavälin seuraamiseen, koska edustava jäsen vaihtuu vuosittaisen mediaanin mukaisesti.

Ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa saavan yksittäisen työttömän kehityksen tarkastelu vaatii vakuutuslalkan kiinnittämistä koko ansiosidonnaisen työttömyyden ajaksi sen vuoden tasolle, jona hän on jäänyt työttömäksi. Yksilötason tarkasteluun on tehty laskelmia siten, että ansiosidonnaisen työttömän vakuutuslalkka on kiinnitetty vuoden 2017 tasolle, ja ansiosidonnainen

työttömyyspäiväraha on vuoden 2017 palkan perusteella laskettu vuosille 2018 ja 2019.

Vastaavasti eläkeläispariskunnan työeläkettä saavan henkilön tulokehityksen seuranta vaatii poikkeamista väestötason keskimääräisen työeläkkeen seuraamisesta. Eläkeläispariskunnan työeläkettä saavan puolison työeläkkeen määrä perustuu Kelan tilastojen viimeisimmän vuoden eli vuoden 2017 keskimääräiseen työeläkkeeseen. Muiden vuosien osalta työeläkettä on korjattu työeläkeindeksin toteutuneen (2013–2016) sekä ennustetun (2018–2019) muutoksen mukaisesti. Mikäli laskelmissa käytettäisiin kunkin vuoden toteutunutta keskimääräistä työeläkettä, se antaisi liian myönteisen kuvan työeläkkeiden kehityksestä. Keskimääräiset työeläkkeet kasvavat tyypillisesti nopeammin kuin jo maksussa olevat työeläkkeet, sillä uudet eläkkeensaajat saavat keskimäärin vanhoja eläkkeensaajia korkeampaa työeläkettä.

Laskelmat eläkeläispariskunnan tulokehityksestä on tehty vain työeläkeindeksillä korjattua työeläkettä käytäten. Toisin kuin ansiosidonnaisen työttömän laskelmissa, eläkeläispariskunnan laskelmat sallivat pitkän aikavälin tarkastelun yhdelle yksittäiselle esimerkkipariskunnalle. Vastaavasti muiden perhetyyppien kohdalla ei ole merkitystä sillä, mielletäänkö esimerkkiperheiden edustavan yhtä yksittäistä perhettä, jonka kehitystä seurataan vuosittain, vai jotakin keskimääräistä kyseisen esimerkkiperheen kuvauksen tarkasteluvuonna täyttävää perhettä.

ASUMINEN JA KULUTUSKORIT

Seitsemästä esimerkkiperheestä kolme asuu omistusasunnossa ja neljä vuokralla. Yhdellä omistusasujaperheellä on asuntolainaa ja kahdella omistusasujaperheellä velaton asunto. Asuntolainan korko perustuu tätä vuotta edeltävien vuosien osalta Suomen Pankin koko asuntolainakannan keskikorkojen tilastoihin. Vuosien 2018–2019 asuntolainan korko perustuu PT:n omiin ennusteisiin. Omistusasuntojen yhtiövästikkeiden oletetaan kasvavan 1,2 prosenttia kumpanakin ennustevuonna. Neljästä vuokralla asuvasta kotitaloudesta kaksi saa asumistukea, johon vaikuttaa osittain myös kotitalouden vuokran suuruus. Vuokrien kasvuksi oletetaan 1,9 prosenttia kumpanakin ennustevuonna.

Perheiden on vertailtavuuden vuoksi oletettu asuvan samalla paikkakunnalla, joksi on valittu Helsinki. Asuin-kunta on pyritty ottamaan aiempaa paremmin huomioon määritettäessä perheiden asumiskustannuksia. Omistusasujilla yhtiövästikkeiden suuruuksia on arvioitu pääkaupunkiseudun yhtiövästiketilastojen perusteella, kun taas vuokra-asujien vuokrat vastaavat Helsingin neliövuokria. Yhtiövästike- ja vuokratiedot on koottu Tilastokeskuksen taulukoista. Vastaavasti osa edunsaajien etuuksista määrittyy kuntaryhmän (Helsinki) perusteella.

Kullekin kotitaloudelle on laskettu kotitalouskohtainen hyödykekorin hintakehitys. Nämä inflaatiolaskelmat perustuvat kotitalouksien erilaisiin kulutuskorien rakenteisiin sekä korit muodostavien hyödykeryhmien toisistaan poikkeaviin inflaatioihin. Kotitalouskohtaiset kulutuskorit on muodostettu Tilastokeskuksen vuosien 2012 ja 2016 kulutustutkimusten perusteella. Tutkimuksista jälkimmäinen on tuorein. Esimerkkiperhekohtaiset kulutuskorit vuosille 2012–2019 on laskettu kahdesta kulutus-

tutkimuksesta saatujen kulutuskorien painotettuna keskiarvona. Kulutuskorien hyödykeryhmäkohtaiset inflaatiot on aiempien vuosien osalta saatu Tilastokeskuksen kuluttajahintaindeksi -tilastoista, kun taas vuosien 2018 ja 2019 tiedot perustuvat PT:n hyödykeryhmäkohtaisiin inflaatioennusteisiin.

Kaikkien esimerkkiperheiden kohdalla on lisäksi oletettu, että he ovat maksaneet TV-maksua ennen Yle-veron voimaantumista vuonna 2013. TV-maksu on sisällytetty perheiden veroihin ja veronluonteisiin maksuihin vuonna 2012. Näin Yle-veroa edeltävä vuosi 2012 on vertailukelpoinen myöhempiin vuosiin nähden, jolloin TV-maksu korvattiin Yle-verolla.

ANSIOTULOJEN, VEROJEN JA TULONSIIRTOJEN MUUTOKSET

Vuosien 2013–2017 palkat on saatu Tilastokeskuksen kuukausipalkkatilastoista, ja niitä on korjattu ylöspäin lomarahojen ja tulospalkkioiden huomioon ottamiseksi. Bruttopalkkojen oletetaan nousevan PT:n ennustaman ansiotasoindeksin mukaisesti vuosina 2018 ja 2019. Ennuste vuoden 2018 ansiotasoindeksin nousuksi on 1,9 prosenttia. Vuoden 2019 ansiotasoindeksille ennustetaan 2,5 prosentin kasvua.

Vuodelle 2018 tehtiin veroihin ja tulonsiirtoihin lukuisia esimerkkiperheitä koskevia muutoksia. Muun muassa eläkevakuutusmaksu nousi 6,15 prosentista 6,35 prosenttiin. Yli 53-vuotiaiden korotettua työntekijän eläkevakuutusmaksua nostettiin 7,65 prosentista 7,85 prosenttiin. Myös työntekijän työttömyysvakuutusmaksuun tuli vuonna 2018 korotus. Tuista muun muassa täyden kansaneläkkeen, vammaistuen, lapsen hoitotuen ja leskeneläkkeen indeksit jäädytettiin vuoden 2017 tasolle, eikä niiden odoteta nousevan ensi vuonnakaan. Väliaikaiseksi säädetty tuloverotuksen lapsivähennys poistettiin vuoden 2018 alusta, mikä kiristi lapsiperheiden verotusta muihin verrattuna.

Maksujen korotuksia kompensoitiin muun muassa keventämällä sairaspäivärahamaksua vuoden 2017 1,58 prosentista vuoden 2018 1,53 prosenttiin. Keskimääräinen kunnallisvero laski puolestaan 19,86 prosenttiin, jolla tasolla sen oletetaan säilyvän myös ensi vuonna. Yksinhuoltajan lapsilisää puolestaan korotettiin noin viidellä eurolla. Valtion tuloveroasteikossa kaikkia marginaaliveroasteita laskettiin 0,25 prosenttiyksikköä, mikä kevensi jokseenkin tasaisesti eri tuloluokkien verotusta. Yle-veron 14 000 euron vuositulorajan astuminen voimaan puolestaan vapautti pienituloisimpien verotaakkaa, mitä rahoitettiin nostamalla Yle-veron suuruutta 0,68 prosentista 2,5 prosenttiin ja nostamalla veron ylärajaa 143 eurosta 163 euroon.

Merkittävä muutos oli vuoden 2018 alusta voimaan tullut aktiivimalli, joka koskee työttömiä, jotka saavat joko työmarkkinatukea tai ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa. Aktiivimallin mukaisesti työttömyysetuuden täysimääräinen taso edellyttää aktiivisuusehdon täyttämistä kullakin 65 maksupäivän (noin kolmen kuukauden) tarkastelujaksolla. Aktiivisuusehdon täyttymiseksi työttömän on tehtävä vähintään 18 tuntia TES:n mukaisesti palkkatyötä, ansaittava yritystoiminnasta vähintään 241 euroa tai osallistuttava vähintään viideksi päiväksi

(pääsääntöisesti) TE-toimiston työllistämistä edistäviin palveluihin. Jos työtön ei onnistu täyttämään aktiivisuusehtoa, työttömyysetuutta lasketaan 4,65 prosenttia ja pidetään madalletulla tasolla siihen asti, kunnes aktiivisuusehto täyttyy.

Esimerkkiperhelaskelmia tehdessä on oletettu, että työttömät täyttävät aktiivisuusehdon osallistumalla työllistämistä edistäviin palveluihin. Tällä tavoin heidän tulokehityksensä vuosien välillä heijastaa vain heille maksettujen etuuksien kehittymistä. Toisin sanoen ansiotasoindeksin muutokset eivät vaikuta esimerkkiperhelaskelmissa työttömien kotitalouksien tuloihin tai veroihin.

Vuoden 2019 verojen ja tulonsiirtojen kehitystä voidaan arvioida elokuun budjettiriihen päätösten mukaisesti. Hallituksen ensi vuoden budjetissa työntekijän työttömyysvakuutusmaksu lasketaan 1,51 prosenttiin. Työntekijän eläkevakuutusmaksua kiristetään 6,75 prosenttiin ja korotettua työntekijän eläkevakuutusmaksua 8,25 prosenttiin. Sairaspäivärahamaksu laskee 1,5 prosenttiin. Etuuksien oletetaan pysyvän jäädytettynä, mutta takuueläkettä on nostettu kehysriihen päätöksen mukaisesti noin 9 eurolla.

Budjettiriihipäätöksen mukaan eläketulo-, työtulo- ja perusvähennykseen sekä valtion tuloveroasteikkoon tehdään kevennyksiä, joiden tarkoituksena on estää verotuksen kiristymisen vuonna 2019. Verovähennyksiin tehtävät korotukset keventävät ansiotuloverotusta 30–40 miljoonaa euroa vuodessa. Esimerkkiperhelaskelmissa on tehty vastaavat kevennykset ansiotulojen verotukseen. Lisäksi ansiotuloveroasteikon tulorajoihin on tehty indeksitarkistukset.

PERHEIDEN KÄYTETTÄVISSÄ OLEVIEN TULOJEN NIMELLINEN KEHITYS

Käytettävissä olevilla tuloilla tarkoitetaan tuotannon- ja tulojen tulojen ja saatujen tulonsiirtojen summaa, joista vähennetään maksettavat välittömät

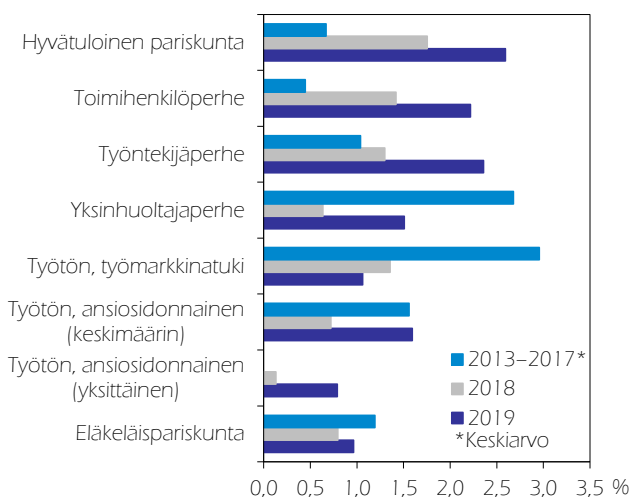
verot ja veronluonteiset maksut. Seuraavassa tarkastellaan käytettävissä olevia nimellistuloja kahden vuosimuutoksia selventävän kuvion avulla.

Kuviossa 1 on esitetty käytettävissä olevien nimellistulojen prosentuaalinen kehitys eri perhetyypeillä keskimäärin. Keskeisenä viime vuosien trendinä voidaan havaita, että ainoastaan palkkatyöstä (ja lapsilisistä) tulonsaavien ansioiden kehitys on ollut niukkaa. Lisäksi toimihenkilöperheellä julkisella sektorilla työskentelevälle äidille kohdentui julkisen sektorin lomarahojen leikkaus, mikä hidasti toimihenkilöperheen tulojen kehitystä tarkastelujaksolla.

Vuodesta 2017 alkaen voimakkaasti kohentunut taloustilanne on vauhdittanut viime vuosien jähmeää ansiotasokehitystä. Lapsilisiä lukuun ottamatta pelkästään palkkatuloja saavien kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kasvavatkin vuosina 2018 ja 2019 voimakkaammin kuin vuosina 2013–2017. Pelkästään palkkatuloja ja lapsilisiä saavien kotitalouksien tulojen kasvu vuosina 2018 ja 2019 on myös voimakkaampaa kuin edunsaajakotitalouksien tulojen kasvu.

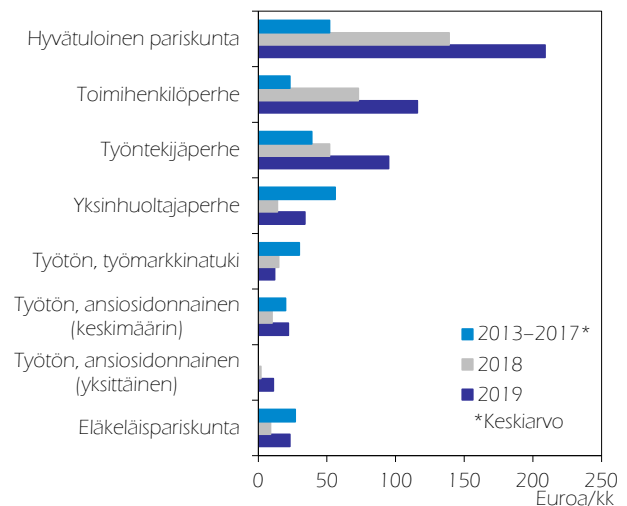
Budjettiriihen päätökset selittävät pitkälti erot perheiden nimellistulojen kehityksessä vuosina 2018 ja 2019. Määräaikaisena voimassa olleen lapsivähennyksen poistuminen merkitsi, että lapsiperheiden verotus kiristyi vuonna 2018 lievästi ja vaikutti siten hillitsemäsi nimellistulojen kasvuun. Lisäksi vuonna 2019 voimaan astuva verovähennysten kasvattaminen joko alentaa perheiden verojen osuutta bruttotuloista tai ainakin hillitsee verojen osuuden kasvua. Tämä selittää esimerkkiperheiden nimellistulojen suhteellisen kasvun kiihtymisen vuonna 2019 verrattuna vuoteen 2018. Poikkeuksena tähän ovat työmarkkinatukea saavan työttömän työttömyysetuudet, jotka kasvavat vuonna 2019 vaatimattomasti. Ansiosidonnaisia päivärahaa saavan esimerkkiperheen keskimääräiset nimellistulot kasvavat vuonna 2019 samaa vauhtia yksinhuoltajaperheen tulokehityksen kanssa.

KUVIO 1. KÄYTETTÄVISSÄ OLEVIEN TULOJEN NIMELLINEN MUUTOS (%) 2013–2017, 2018 JA 2019

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

KUVIO 2. KÄYTETTÄVISSÄ OLEVIEN TULOJEN NIMELLINEN MUUTOS (€/KK) 2013–2017, 2018 JA 2019

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Edellä esiteltiin, että yksittäisen ansiosidonnaista päivärahaa saavan työttömän etuuksien kehityksen seuranta vaatii vakuutuspalkan kiinnittämistä tasolle, joka vastaa työttömäksi jäämisen hetkeä. Kun oletetaan, että henkilö on jäänyt työttömäksi saatuaan palkkaa alansa vuoden 2017 mediaanipalkan (3005 €/kk) verran, niin ansiosidonnaisen päivärahan kehitys on hyvin pientä vuosina 2018 ja 2019. Vuonna 2018 käytettävissä olevat kuukausitulot kasvavat vain 0,1 prosenttia (2 euroa). Vuonna 2019 nimellistulojen kasvua selittää kunnallisverotuksen perusvähennyksen seitsemänkertaistuminen neljästäkymmenestä eurosta noin 280 euroon. Perusvähennyksen määrään tosin vaikuttaa vuositulon (tässä tapauksessa työttömyyskorvauksen) taso, minkä vuoksi vähennyksen määrä riippuu ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan tasosta.

Kuvioon 2 on koottu perheiden nimellistulojen euroääräinen kehitys. Siinä erot perheiden välillä näyttävät entistä selvemmin. Vuonna 2018 etuudensaajakotitalouksien käytettävissä olevat tulot kasvavat kullakin alle 25 euroa edellisvuoteen nähden, ja vuonna 2019 kasvu jatkuu vaatimattomana. Samalla esimerkiksi hyvätuloisen pariskunnan nimellistulot nousevat vuonna 2018 yli 100 euroa ja vuonna 2019 yli 200 euroa kuussa. Euromääräistä kehitystä tarkastellessa on kuitenkin huomioitava perheiden erilainen kokoonpano. Esimerkiksi toimihenkilö- ja työntekijäperheissä kasvaneen tulon jakaa neljä perheenjäsentä, kun taas työttömien perheissä tulot jäävät yhden henkilön käytettäväksi.

KOTITALOUSKOHTAISET INFLAATIOT

Kotitalouskohtaiset inflaatiot on laskettu hyödyn-tämällä vuosien 2012 ja 2016 kulutustutkimuksia, joista on laskettu eri hyödykeryhmien kulutus-painot kullekin esimerkkiperheelle. Kulutustottumukset poikkeavat eri esimerkkiperheiden välillä. Tästä syystä

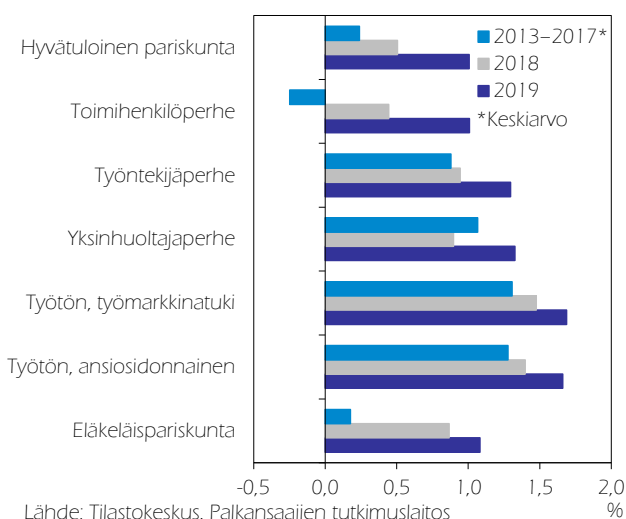
on luonnollista, että kun eri hyödykeryhmien hintakehi-tys on erilaista, niiden hintojen muutokset vaikuttavat eri perheisiin eri tavoin. Kotitalouskohtaisia inflaatioita las-kettaessa on oletettu, että perheiden kulutustottumukset eivät ole muuttuneet vuoden 2016 jälkeen.

Kaikilla esimerkkiperheillä asumisen kustannukset ovat ylivoimaisesti suurin kulutusmenoerä. Tästä syystä hinnan muutokset asumiskustannusten eri erissä ovat keskeisin tekijä esimerkkiperheiden toisistaan poikkeavaan inflaation selittäjänä. Tarkastelujaksolla asuntojen vuokrien nousu on ollut omistusasumisen kallistumista merkittävästi suurempaa. Vuosien 2012–2017 välillä asuntojen vuokrat nousivat keskimäärin 2,7 prosenttia vuosittain, kun taas omistusasumisen kustannukset – korkokustannukset pois lukien – alenivat vuosittain keskimäärin 0,63 prosenttia. Tämä käy ilmi kuvioista 3, jossa kolmen omistusasunnossa asuvan esimerkkiperheen kotitalouskohtaiset inflaatiot ovat pysyneet maltillisempina kuin vuokra-asujien inflaatiot.

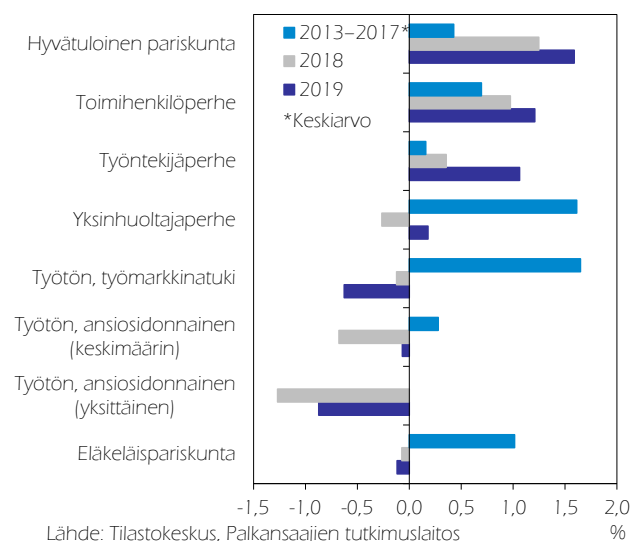
Vuokra- ja omistusasumisen inflaatioita verratesa on kuitenkin nostettava esiin se, että vuokra-asunnot ovat omistusasuntoihin verrattuna keskittyneet enemmän kaupunkeihin, joissa myös asuntojen hinnat ovat nousseet nopeammin kuin koko maassa keskimäärin. Esimerkkiperhelaskelmissa tätä ei ole huomioitu, vaan vuokra-asumisen ja omistusasumisen hintaindeksit on otettu annettuina.

Omistusasumisen kustannuksissa on huomioitu asun-tovelan korkokustannukset omana eränään. Omistus-asunnossa asuvan toimihenkilöperheen asumiskustan-nukset poikkeavat hyvätuloisen pariskunnan ja eläkeläis-pariskunnan asumiskustannuksista, koska toimihenkilö-perhe on ainoa asuntovelallinen esimerkkiperhe. Koska tarkastelujaksolla korkomenoilla on ollut suuri vaikutus omistusasumisen hintaindeksiin, olisi harhaista antaa sen vaikuttaa sellaisten kotitalouksien inflaatioon, joilla ei ole ollenkaan asuntovelkaa. Tarkastelujaksolla asuntolaino-

KUVIO 3. KOTITALOUSKOHTAISET INFLAATIOT 2013–2017, 2018 JA 2019

KUVIO 4. KÄYTETTÄVISSÄ OLEVIEN TULOJEN REAALINEN MUUTOS 2013–2017, 2018 JA 2019

jen koko kannan keskkorot ovat laskeneet vuoden 2012 reilusta kahdesta prosentista vuoden 2017 1,04 prosenttiin. Näin suuri muutos heilauttaa koko omistusasumisen hintaindeksiä, mutta olisi väärin olettaa, että esimerkiksi mukainen hyvätuloinen pariskunta tai eläkeläispariskunta hyötyisi tästä alemman inflaation muodossa, sillä heillä ei oleteta olevan ollenkaan asuntovelkaa.

Vuosina 2018 ja 2019 asuntolainojen koron oletetaan olevan yhden prosentin tasolla. Tämän vuoksi toimihenkilöperheen inflaatio pysyy varsin matalana.

Vuonna 2018 omistusasujien inflaatiot ovat vuokra-asujien inflaatioita merkittävästi matalammat, mutta erot taasoittuvat hieman vuonna 2019. Suurimmat kotitalouskohtaiset inflaatiot ovat työttömien kotitalouksilla, joissa vuokran osuus kokonaiskulutuksesta on lähes 40 prosenttia.

PERHEIDEN REAALITULOJEN MUUTOKSET

Perheiden reaalityulojen muutokset saadaan vähentämällä käytettävissä olevien nimellistulojen prosentuaalisesta muutoksesta edellä esitelty kotitalouskohtainen inflaatio. Nimellistuloja tarkastellessa keskeinen vuosien 2013–2017 havainto on, että etuustulojen tai tulonsiirtojen (muidenkin kuin lapsilisien) varassa elävien käytettävissä olevat tulot kasvoivat suhteellisesti muita perheitä nopeammin. Sen sijaan palkansaajatalouksien tulokehitys oli vaatimatonta.

Eroja perheiden välillä saadaan tasattua hieman, kun nimellistulojen muutokseen yhdistetään perhekohtaiset inflaatiot. Tästä huolimatta etuuksia saavien yksinhuoltajaperheen, työmarkkinatukea saavan työttömän ja eläkeläispariskunnan reaalityulojen kasvu oli vuosina 2013–2017 voimakkaampaa kuin muilla perheillä. Heikoin reaalityulojen kehitys oli työntekijäperheellä, joka verrattuna hyväntuloiseen pariskuntaan ja toimihenkilöperheeseen kärsi nousseista vuokrista. Toimihenkilöperheen niukkaa reaalityulojen kehitystä sen sijaan kompensoi matala inflaatio.

Kuviosta 4 selviää, että tulokehitys muuttuu selkeästi vuosina 2018 ja 2019. Edunsaajaperheiden reaalityulot alenevat, ja yksinhuoltajaperhe on edunsaajakotitalouksista ainoa, jolla reaalityulojen muutos on positiivinen vuonna 2019. Erityisesti yksittäisen ansiosidonnaista päivärahaa saavan työttömän – jolla vakuutuspalkka säilyy vakiona – käytettävissä olevat reaalityulot laskevat tänä ja ensi vuonna. Tämän selittävät niin asumistukien ja muiden etuusmenojen vaatimaton kehitys kuin edellä esitelty vuokrien hintaindeksin merkittävä kasvu.

Sen sijaan hyvätulolisella pariskunnalla sekä toimihenkilö-työntekijäperheillä käteen jäävä reaalityulo kasvaa kiihtyvää vauhtia vuosina 2018 ja 2019. Hyvätuloisen pariskunnan reaalityulot kasvavat molempina vuosina yli prosentin.

PERHEIDEN OSTOVOIMAN KEHITYS 2012–2019

Kuviot 5–7 auttavat hahmottamaan perheiden ostovoiman pitkän aikavälin muutoksia. Näissä kuvioissa aiemmin tarkastelun alla olleiden lukujen kehitys on indeksoitu käyttäen vuotta 2012 perusvuotena. Vuoden 2016 alkuun on merkitty pystysuora viiva, jolla havainnollistetaan eri hallituskausien budjettien vaiku-

tusta perheiden ostovoiman kehitykseen. Nykyhallitus aloitti toimintansa vuonna 2015, ja ensimmäinen sen laatum budjetti astui voimaan 2016.

Hyvätulolisilla ja toimihenkilöperheellä käytettävissä oleva tulo kasvoi edellisenä hallituskautena yhden prosentin vuodesta 2012 vuoteen 2016 mennessä (kuvio 5). Samassa ajassa yksinhuoltajaperheellä ja työmarkkinatukea saavan työttömän käytettävissä olevien tulojen kasvu oli noin 13 prosenttia. Yksinhuoltajaperheen ja työmarkkinatukea saavan perheen nimellistulojen kasvu selittyi muun muassa asumistuen nopealla kasvulla.

Nykyisen hallituksen kaudella pelkästään palkkatuloja ja lapsilisää ansaitsevien kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen nimellisen kehityksen käyrät ovat lähteneet nousuun, kun taas edunsaajista yksinhuoltajan ja ansiosidonnaista päivärahaa saavan työttömän nimellistulojen kehitys on hiipunut. Yksinhuoltajalla muutos selittyi ensisijaisesti asumistuen määrän muutoksilla. Vuodesta 2012 vuoteen 2016 yksinhuoltajaperheen saama asumistuki nousi noin sadasta eurosta lähes kolmeensataan euroon, kun taas vuoteen 2019 mennessä tuki laskenee noin 280 euroon.

Ansiosidonnaista päivärahaa saavalla työttömälle keskeisin selitys nimellistulojen vaatimattomaan kehitykseen ovat alakohtaiset syyt: konepajateollisuudessa, josta ansiosidonnaista työmarkkinatukea saava esimerkkikotitalous on jäänyt työttömäksi, palkkakehitys on ollut vuodesta 2016 eteenpäin varsin vaatimatonta. Käytettävissä olevien tulojen nimellinen kehitys ei siis ansiosidonnaisen tapauksessa välttämättä kuvaa realistisesti ansiosidonnaista päivärahaa ansaitsevien kotitalouksien tulokehitystä.

Kuvion 6 perhekohtaisista keskimääräisistä inflaatioista nähdään vuokra- ja omistusasujien välinen ero. Kaikilla vuokra-asujilla inflaatio on ollut tarkastelujaksolla omistusasujia voimakkaampaa. Aiemmin kuvatus omistusasumisen inflaation huomioimiseen tehdyn muutoksen jälkeen toimihenkilöperheen inflaation kehitysprofiili poikkeaa hiukan muista omistusasujista. Toimihenkilöperheen ostovoima on hyötynyt matalista koroista, mikä näkyy muuta matalampana inflaationa. Pidemmällä aikavälillä pienetkin toistuvat erot inflaatiovauhteissa voivat muodostaa merkittävän eron ostovoimassa. Siinä missä työttömien kulutuskori on keskimäärin kallistunut vuodesta 2012 vuoteen 2019 noin 10 prosenttia, toimihenkilöperheen kulutuskori maksaa vuonna 2019 yhtä paljon kuin vuonna 2012.

Erot asumismenojen hintakehityksessä eivät luonnollisestikaan selitä perhekohtaisten inflaatioiden eroja tyhjentävästi. Vuosien 2013–2017 aikana voimakkaasti hintojaan nostaneita kulueriä olivat muun muassa alkoholijuomat ja tupakka, terveys sekä ravintolat ja hotellit. Vuosina 2018 ja 2019 kotitalouskohtaiset inflaatiot puolestaan nousevat erityisesti niillä perheillä, joiden kulutuksesta menee suhteellisesti suuri osa elintarvikkeisiin ja/tai alkoholijuomiin ja tupakkaan. PT:n inflaatioennusteet kyseisille kuluerille ovat 2,0 ja 5,9 prosenttia vuosille 2018 ja 2019.

Reaalityulojen käytettävissä olevien tulojen tarkastelusta huomataan (kuvio 7), että korkeat inflaatiovauhdit taasoittavat jonkin verran suuria eroja nimellisten tulojen kehityksessä. Yksinhuoltajaperheen ja työmarkkinatukea saavan työttömän käteen jäävä reaalityulo on tarkastelujaksolla kasvanut prosentuaalisesti enemmän kuin kotitalouksilla, joiden tulot muodostuvat (lapsilisiä lukuun ottamatta) palkkatuloista. Omistusasumisen matala inflaatio nostaa reaalityuloja asuntovelattomalla hyvätulolisella

pariskunnalla ja eläkeläispariskunnalla viisi prosenttia vuodesta 2012 vuoteen 2019 mennessä. Toimihenkilöperheellä kasvu on hieman suurempi asuntolainojen korkojen merkittävästä alenemisesta johtuen.

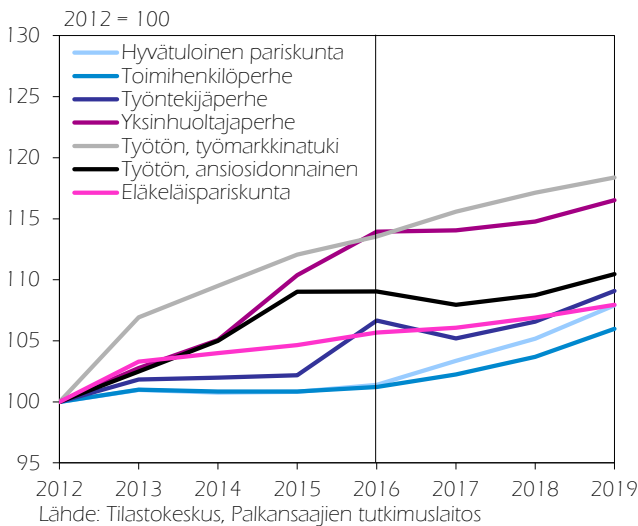
PERHEIDEN VEROTUS

Laskelmien avulla voidaan tarkastella myös esimerkkiperheiden verotusta. Kuvioon 8 on koottu perheiden välittömien verojen ja veronluonteisten maksujen osuus bruttotuloista vuosina 2012–2019. Tarkemmat luvut perheiden verotuksesta esitetään liitteinä

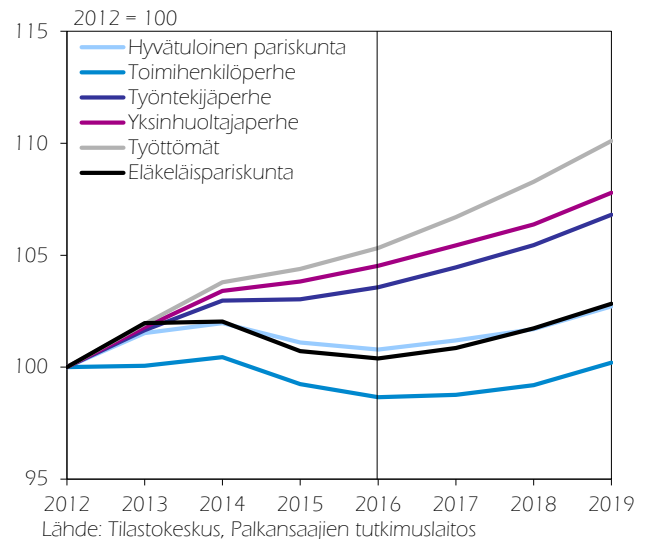
olevissa kotitalouskohtaisissa taulukoissa. Eniten ansaitsevien palkansaajatalouksien eli hyvätuloisen pariskunnan ja toimihenkilöperheen verotus kiristyi aina vuoteen 2016 asti eli siihen asti, kun nykyinen hallitus astui valtaan. Esimerkiksi hyvätuloisen pariskunnan verotus kiristyi tänä aikana 37,70 prosentista 38,72 prosenttiin bruttotuloista. Sen sijaan yksinhuoltajaperheen ja työmarkkinatukea saavan työttömän kotitalouden verojen osuus bruttotuloista keveni edellisellä hallituskaudella. Työmarkkinatukea saavalla työttömällä verojen osuus aleni vuodesta 2012 vuoteen 2016 jopa 3 prosenttiyksikköä.

Nykyisen hallituksen kaudella verojen osuus perheiden bruttotuloista on laskenut lievästi. Käytännössä kaikkien per-

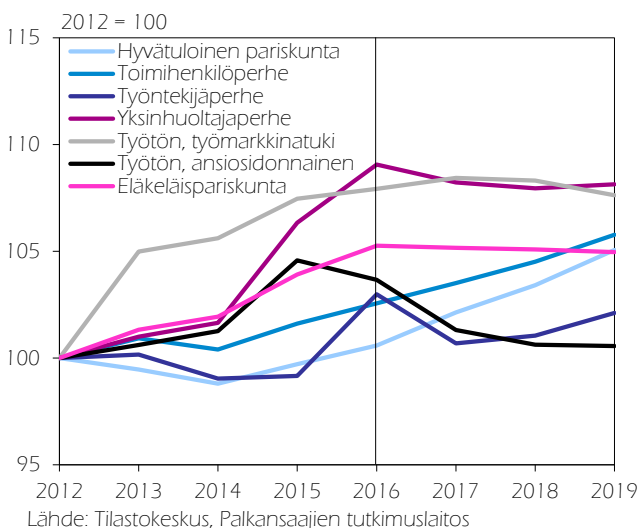
KUVIO 5. KÄYTETTÄVISSÄ OLEVIEN TULOJEN NIMELLINEN KEHITYS 2012-2019

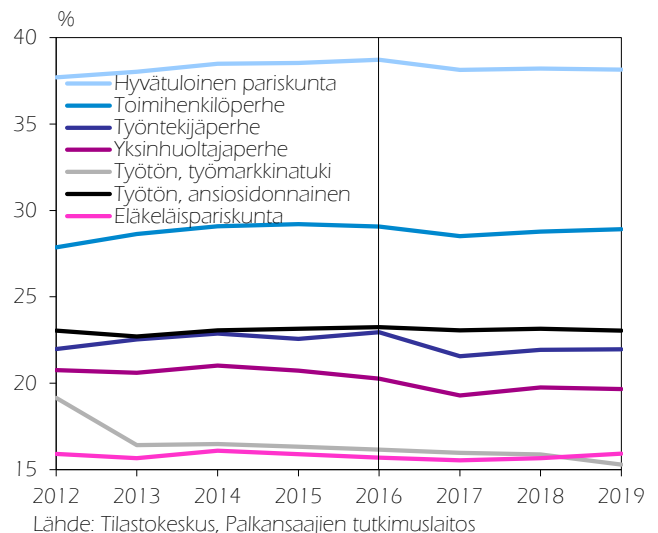
KUVIO 6. KOTITALOUSKOHTAISTEN INFLAATIOIDEN KEHITYS 2012-2019

KUVIO 7. KÄYTETTÄVISSÄ OLEVIEN TULOJEN REAALINEN KEHITYS 2012-2019

KUVIO 8. VEROJEN JA VERONLUONTEISTEN MAKSUJEN OSUUS BRUTTOTOLOISTA 2012-2019

heiden verotus on vuonna 2019 keveämpää kuin vuonna 2012. Tästä poikkeuksena on eläkeläispariskunta, jolla veroprosentti on säilynyt vakaana koko tarkasteluajanjakson.

Verojen osuus bruttotuloista nousee esimerkkita-pauksissa työmarkkinatukea saavaa työtöntä lukuun ottamatta 0,1–0,45 prosenttiyksikköä vuonna 2018. Verotaakan lisäys on suurin pienipalkkaiselle yksinhuoltajaperheelle, jolla verojen osuus bruttotuloista nousee 19,30 prosentista 19,75 prosenttiin.

Vuonna 2019 veroprosenteissa on budjettiriihen tavoitteiden mukaisesti vain hyvin vähän muutoksia. Keskimääräinen muutos veroissa on 0,18 prosenttiyksikköä.

Eniten verojen osuus pienenee työmarkkinatukea saavalla työttömällä, jolla se putoaa peräti 0,58 prosenttiyksikköä. Ero selittyy lähes yksinomaan kunnallisverotuksen perusvähennyksen kasvattamisesta. Pienimmän osuuden bruttotuloistaan veroina maksavat työmarkkinatukea saava työtön ja eläkeläispariskunta. Työntekijäperheellä verojen osuus on merkittävästä vuosittaisesta vaihtelusta huolimatta vuonna 2019 lähes samalla tasolla kuin millä se oli vuonna 2012. Yksinhuoltajaperheellä veroprosentin piene-neminen näkyy siten, että tulojen kasvusta huolimatta ve-rot kasvavat vain vähän: vuonna 2012 yksinhuoltajaperhe maksaa veroja vain 8 euroa enemmän kuin vuonna 2012. ■

LIITE. ESIMERKKIPERHEIDEN KUVAUKSET

HYVÄTULOINEN PARISKUNTA

Hyvätuloisten perhe koostuu lapsettomasta pariskunnasta, jossa miehellä on ekonomin ja naisella oikeustieteilijän koulutus. Molemmat perheenjäsenet työskentelevät yksityisellä sektorilla. Vuonna 2018 mies saa palkkaa 7130 euroa ja nainen 5887 euroa kuussa. Pariskunnalla on velaton omistusasunto.

TOIMIHENKILÖPERHE, 2 LASTA

Toimihenkilöperheeseen kuuluvat insinööri, sairaanhoitaja ja kaksi alaikäistä lasta. Insinööri-isä työskentelee yksityisellä sektorilla ja saa palkkaa 3938 euroa kuussa vuonna 2018. Kuntasektorilla työskentelevän sairaanhoitajaäidin kuukausitulot vuonna 2018 ovat 3150 euroa kuussa. Perheellä on omistusasunto ja 150 000 euroa asuntovelkaa.

TYÖNTEKIJÄPERHE, 2 LASTA

Työntekijäperheeseen kuuluvat kahden alaikäisen lapsen lisäksi yksityisellä sektorilla työskentelevät varastotyöntekijäisä ja kaupan myyjänä toimiva äiti. Heidän kuukausipalkkansa vuonna 2018 ovat 2509 euroa ja 2387 euroa kuussa. Perhe asuu vuokralla 80 neliön asunnossa.

PIENITULOINEN YKSINHUOLTAJAPERHE, 1 LAPSI

Yksinhuoltajaperheeseen kuuluu yksityisellä sektorilla työskentelevä siivoojaäiti ja yksi alaikäinen lapsi. Vuonna 2018 äidin kuukausipalkka on 2105 euroa kuussa. Perhe asuu 60 neliön vuokra-asunnossa. Äidin ansiotulojen lisäksi perheelle maksetaan asumistukea ja elatustukea.

YKSINASUVA TYÖTÖN, TYÖMARKKINATUKI

Kotitaloudessa on yksi työmarkkina-, asumis- ja toimeentulotukea saava työtön. Hän asuu vuokralla 40 neliön kaksiossa.

YKSINASUVA TYÖTÖN, ANSIOSIDONNAINEN TYÖTTÖMYYSPÄIVÄRAHA

Kotitalouteen kuuluu konepajateollisuusosalta työttömäksi jäänyt mies. Hän saa entisen kuukausipalkkansa (3005 € vuonna 2017) perusteella maksettavaa ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa. Hän asuu vuokralla 40 neliön kaksiossa.

ELÄKELÄISPARISKUNTA

Kotitalous koostuu kahdesta eläkeläisestä, joista toinen saa vuonna 2017 keskimääräistä työeläkettä (2060 €/kk) ja toinen saa kansaneläkettä sekä takuueläkettä. He asuvat velattomassa omistusasunnossa.

LIITETAULUKKO 1. ESIMERKKIPERHELASKELMIEN OLETUKSET

	2018	2019
Tulonsiirrot ja verotus		
Työtulovähennyksen enimmäismäärä (€/v)	1540	1630
Työtulovähennyksen poistumaprosentti	1,65 %	1,72 %
Kunnallisverotuksen perusvähennyksen enimmäismäärä (€/v)	3100	3305
Yle-veron enimmäismäärä (€/v)	163	163
Asuntolainojen vähennyskelpoisten korkojen osuus	35 %	35 %
Työttömyysturvan peruspäiväraha ja työmarkkinatuki (€/kk)	696,60	696,60
Lapsilisä 1. lapsesta (€/kk)	94,88	94,88
Lapsilisä 2. lapsesta (€/kk)	104,84	104,84
Yksinhuoltajan lapsilisän korotus (€/kk)	53,30	53,30
Täysi kansaneläke, yksin asuva (€/kk)	628,85	628,85
Täysi kansaneläke, naimisissa (€/kk)	557,79	557,79
Takuueläke (€/kk)	775,26	784,26
Kansaneläkeindeksi	1617	1617
Lapsivähennyksen enimmäismäärä, yksinhuoltaja	0	0
Lapsivähennyksen enimmäismäärä, puoliso	0	0
Tuloveroasteikon inflaatiotarkistukset	Tehtiin	Tehdään
Sosiaalivakuutusmaksut		
Sairaanhoitomaksu työtuloista	0 %	0 %
Palkansaajan sairausvakuutuksen päivärahamaksu	1,53 %	1,50 %
Tuloraja (€/v)	14020	14020
Työttömyysvakuutusmaksu	1,9 %	1,7 %
Työeläkemaksu (alle 53-vuotiaat)	6,35 %	6,75 %
Työeläkemaksu (53 vuotta täyttäneet)	7,85 %	8,25 %
PT:n ennustamat luvut		
Ansiotasoindeksin muutos	1,9 %	2,5 %
Vuokraindeksin muutos	1,9 %	1,9 %
Kunnallisveroprosentin muutos (%-yksikköä)	0	0
Työeläkeindeksin muutos	0,55 %	1,80 %
Asuntolainojen keskikorko (koko kanta)	1,00 %	1,00 %
Kuluttajahintaindeksin muutos	1,1 %	1,4 %

Lähde: Kansaneläkelaitos, Valtiovarainministeriö, Palkansääjien tutkimuslaitos

LIITETAULUKKO 2. HYVÄTULOISEN PARISKUNNAN TULOJEN KEHITYS

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bruttotulot (€/kk)	12275	12459	12529	12545	12654	12780	13018	13343
Saadut tulonsiirrot (€/kk)	0	0	0	0	0	0	0	0
Verot ja veronluonteiset maksut (sis. TV-maksu) (€/kk)	4627	4737	4823	4834	4900	4875	4974	5091
Käytettävissä olevat tulot (€/kk)	7648	7723	7706	7711	7754	7905	8044	8253
Verojen osuus bruttotuloista (%)	37,7	38,0	38,5	38,5	38,7	38,1	38,2	38,2

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaaajien tutkimuslaitos

LIITETAULUKKO 3. TOIMIHENKILÖPERHEEN (2 LASTA) TULOJEN KEHITYS

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bruttotulot (€/kk)	6713	6856	6889	6926	6939	6959	7089	7266
Saadut tulonsiirrot (€/kk)	219	219	219	202	202	200	200	200
Verot ja veronluonteiset maksut (sis. TV-maksu) (€/kk)	1870	1964	2003	2023	2017	1984	2040	2101
Käytettävissä olevat tulot (€/kk)	5062	5112	5105	5105	5123	5175	5249	5365
Verojen osuus bruttotuloista (%)	27,9	28,6	29,1	29,2	29,1	28,5	28,8	28,9

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaaajien tutkimuslaitos

LIITETAULUKKO 4. TYÖNTEKIJÄPERHEEN (2 LASTA) TULOJEN KEHITYS

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bruttotulot (€/kk)	4556	4677	4706	4720	4963	4807	4897	5019
Saadut tulonsiirrot (€/kk)	219	219	219	202	202	200	200	200
Verot ja veronluonteiset maksut (sis. TV-maksu) (€/kk)	1001	1054	1076	1065	1139	1037	1074	1102
Käytettävissä olevat tulot (€/kk)	3774	3843	3849	3857	4025	3970	4022	4117
Verojen osuus bruttotuloista (%)	22,0	22,5	22,9	22,6	23,0	21,6	21,9	22,0

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaaajien tutkimuslaitos

LIITETAULUKKO 5. PIENIPALKKAISEN YKSIHUOLTAJAPERHEEN (1 LAPSI) TULOJEN KEHITYS

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bruttotulot (€/kk)	2002	2054	2061	2072	2098	2067	2105	2158
Saadut tulonsiirrot (€/kk)	403	414	462	553	594	601	594	584
Verot ja veronluonteiset maksut (sis. TV-maksu) (€/kk)	416	423	433	429	425	399	416	424
Käytettävissä olevat tulot (€/kk)	1990	2045	2090	2196	2267	2269	2284	2318
Verojen osuus bruttotuloista (%)	20,8	20,6	21,0	20,7	20,3	19,3	19,8	19,7

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaaajien tutkimuslaitos

LIITETAULUKKO 6. YKSINASUVAN TYÖMARKKINATUELLA OLEVAN TYÖTTÖMÄN TULOJEN KEHITYS

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bruttotulot (€/kk)	674	698	702	705	703	697	697	697
Saadut tulonsiirrot (€/kk)	420	448	470	491	506	530	544	552
Verot ja veronluonteiset maksut (sis. TV-maksu) (€/kk)	129	115	116	115	113	111	111	107
Käytettävissä olevat tulot (€/kk)	965	1032	1057	1081	1096	1115	1130	1142
Verojen osuus bruttotuloista (%)	19,2	16,4	16,5	16,3	16,2	16,0	15,9	15,3

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

LIITETAULUKKO 7. YKSINASUVAN ANSIOSIDONNAISELLA TYÖTTÖMYYSPIÄVÄRAHALLA OLEVAN TYÖTTÖMÄN TULOJEN KEHITYS

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bruttotulot (€/kk)	1605	1623	1638	1666	1707	1673	1699	1734
Saadut tulonsiirrot (€/kk)	30	42	67	99	69	78	69	62
Verot ja veronluonteiset maksut (sis. TV-maksu) (€/kk)	370	368	378	386	397	386	393	399
Käytettävissä olevat tulot (€/kk)	1264	1296	1328	1379	1379	1365	1375	1397
Verojen osuus bruttotuloista (%)	23,1	22,7	23,1	23,2	23,2	23,1	23,2	23,0

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

LIITETAULUKKO 8. ELÄKELÄISPARISKUNNAN TULOJEN KEHITYS

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bruttotulot (€/kk)	2670	2751	2783	2794	2815	2820	2847	2884
Saadut tulonsiirrot (€/kk)	0	0	0	0	0	0	0	0
Verot ja veronluonteiset maksut (sis. TV-maksu) (€/kk)	425	431	448	444	442	438	446	459
Käytettävissä olevat tulot (€/kk)	2246	2320	2335	2350	2373	2382	2401	2424
Verojen osuus bruttotuloista (%)	15,9	15,7	16,1	15,9	15,7	15,5	15,7	15,9

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos